

Ценностите във войната за мир
Уилсъновият нов ред на страниците на вестник „Мир“ – национални или
корпоративни доктрини

Наделина Анева

Резюме:

Статията изследва политическия дискурс на Уилсъновия мир в „Българския Таймс“, както наричат вестник „Мир“. Използван е методът на контент анализа, а изследваният период е от подписване на примирието през 1918 г. до Парижката мирна конференция през 1919г. Един от проблемите, които откривам и върху страниците на вестника, е липсата на дешифриращи кодове, тъй като Европа и Америка означаваха войната и мира по различен начин. За Уилсън, както и за вестник „Мир“, има добра война и добър мир. Възниква въпросът защо американският президент не успя да преведе на разбираем език на масата за преговори своя проект за следвоенен ред? Българската трагедия от Ньой доведе до разминаване в значенията на думите, които са от различен порядък – думи от стария и думи от новия световен ред.

Ключови думи: Мирът на Уилсън, дискурс, вестник „Мир“, анализ на съдържанието, семиозис

УВОД

Макар че Уилсъновият мир реално не се осъществява, той съществува като дискурс, с който се обозначава определен подход в американската външна политика. Неговият семиотичен заряд ни отвежда към неволна класификация на политиката на всички наследници на Удроу Уилсън като уилсънници или неуилсънници. Известно е, че една от първите стъпки на президента Ричард Никсън е да поиска в кабинета му да бъде поставен портретът на Уилсън като знак, че приема неговите ценности, а когато Барак Обама получава Нобеловата награда за мир, той е определян като уилсъновият кръстоносец на 21-ви век. Днес същите въпросителни се отнасят и към новоизбрания президент Джо Байдън – доколко е уилсънинец, след като не отхвърля концепцията и практиката на либералния интервенционизъм, макар че в предизборната си кампания се обяви срещу участието на САЩ в „ненужни войни“.

Уилсъновият идеализъм, който е вграден в концепцията за Американския век (от Първата световна война до днес) се състои от два основни елемента: първо, вярата в демокрацията като революционен елемент, чрез който могат да се решат световните проблеми и второ, вярата в създаване на система от международни институции и норми, които да контролират поведението на държавите по отношение на мира или войната.

В началото на така наречения Американски век Удроу Уилсън формулира идеология, която по-късно беше обозначена като уилсънианство – за водещата и моделираща роля на САЩ в световните дела и за създаване на нов световен ред.

Уилсънианството е форма на либерален интернационализъм, който допуска, че либералните държави могат да се намесват в живота на други суверенни държави, за да преследват либералните си цели и налагат либерални ценности. Такава намеса може да включва както военна инвазия, така и хуманитарна помощ.

Уолтер Ръсел Мийд смята, че американските президенти виждат света през очите на четири гиганта: Александър Хамилтън, Удроу Уилсън, Томас Джеферсън и Андрю Джайксън. Уилсънианците са съгласни с хамилтонианците относно необходимостта от глобална външна политика, но виждат насърчаването на демокрацията и правата на човека като основни елементи на голямата американска стратегия. В статията си той дори говори за „вътрешния Уилсън“, който може да се открие в личността на някои от американските президенти и да нюансира политиката им. (Mead, 2010)

Изучаването на концепцията за Уилсъновия мир поставя редица ценностни въпроси, които и днес търсят своя отговор. Най-важният от тях е – може ли моралните цели на войната да оправдаят насилието и обезценяването на човешкия живот? Редица анализатори днес определят Първата световна война като една безсмислена война с над 37 милиона човешки жертви. Към тази сметка могат да се причислят над 50 милиона жертви от испанския грип, в резултат и на изтощението от войната. А ако се добавят и ефектите от Първата световна война, които доведоха до възникването на тоталитаризмите и до следващото кръвопролитие заради лошия мир във Версай, тогава вината на политиките става още по-голяма.

Важен е и въпросът дали патриотизмът, платформата, върху която всяка от воюващите държави изгради своята пропаганда по време на Първата световна война, а и след това, не е форма на идолопоклоничество, което изкривява волята и разума? Патриотизмът е привързаност към територия или ценности, но при световна война той се променя в глобален патриотизъм, с привързаност към сфери на влияние. Войната между съюзниците и Централните сили е представена като борба между силите на доброто и злото, а специално наети свещеници уверяват, че след този ценностен сблъсък ще настъпи вечен мир в света, в който хората ще заживеят щастливо.

Ценност ли е демокрацията и може ли някой да има монопол върху нея? Или е стока? Как да си обясним феномена, при който Уилсъновият идеализъм я определя като ценност, но практическото му прилагане я превръща в стока?

Уилсън поставя моралната сила на общественото мнение високо в своята ценностна скала, но в същото време въвежда свирепа цензура по време на войната. В тази шизофренност на истината ценностите са преобозначени като национални или корпоративни доктрини.

Уилсъновият мир като семиотичен код

Мирната програма на Уилсън е символен знак за власт чрез създаване на нов ред, след като старият бъде разрушен. Уилсън е означаемият, а мирът – означаемото, според разбирането на Сосюр. От означаем, Уилсън лесно се превръща в означаемо, защото “14 точки”, които изразяват неговите морални принципи за постигане на вечен мир, основан на поддържането на световния ред чрез наднационална организация – Лига на нациите, са се превърнали в семиотичен знак за неговата личност, в обяснение защо и как пацифистът Уилсън вижда войната като средство за постигане на мира.

Границата между семиосферата на Уилсън (мирът) и извънсемиотичните или другосемиотични пространства (военният проект на Германия или Декретът на мира на болшевиките) е ясно обозначена в процеса на мирните преговори. Тази граница е диалогична, защото до последно Уилсън настоява и Германия да бъде включена в Лигата на нациите. Така, според него, ще се избегне военното противопоставяне. Уилсън вижда Европа в едно общо семиотично пространство, в което ядрото и периферията говорят на едни и същи езици.

Проектът за Уилсънов мир прави една голяма, революционна крачка в историята на САЩ, в които до 1916 г. властва прогресистката реторика. Самият Уилсън е преизбран за втори мандат със слогана “He kept us out of the war, („Той ни предпази от войната”).

С вкарването на САЩ в Първата световна война Уилсън превърна войната от „чужда” в „наша”, а Америка се озова в една обща семиосфера със страните от Антантата. Централните сили бяха затворени в друга семиосфера, която предвиждаше господство на Изток, а по границата бяха разположени медиите като своеобразни комуникатори между различните семиосфери. Първата световна война беше война на две семиосфери. Уилсъновият мир е семиотичен знак за обозначаване на Първата световна война като война на обективности и война на субективности едновременно.

Маурицио Лаззарато сполучливо цитира Гуатари, че „Капитализмът „стартира (субективни) модели по начина, по който автомобилната индустрия лансира нова линия автомобили”. Заводите за производство на субективности са медиите, които участват в Първата световна медийна война. Когато системата на стереотипите е добре установена,

пише Уолтър Липман, „нашето внимание се привлича от подкрепящите я факти и се разграничава от онези, които ѝ противоречат“.

Битката за колонии и за моретата са основната причина за конфликта, който обаче е преформулиран от Уилсън като символна война за глобална власт. Една от двете семиосфери е излишна, ако не бъде подчинена на по-жизнената.

Медиите като носители на символна власт са производители на съгласие и притежатели на значения. „Без телефона, радиото, телеграфа и всекидневната преса експериментът на Четиринайсетте точки би бил невъзможен. Това е опит да се използва модерната машина за общуване в името на завръщането към „общото съзнание“..(Липман 2001: 171)

Уилсън се е разположил близо до границата между двете семиосфери, обявявайки, че това е морална война и война за справедливост. По тази причина той присъединява САЩ към Първата световна война като „асоциирана сила“, за да ги отграничи от завоевателните и егоистични интереси на страните от Антантата. Уилсън иска да създаде нов морал и да разруши стария.

Уилсъновият идеализъм изисква всички участници във войната да седнат на масата за преговори, а виновните да получат наказание, което не ги наказва. Той вярва, че вечният мир може да се постигне чрез средствата на либералната демокрация, защото държавите, които принадлежат към този символен свят, не воюват помежду си. Затова и неговият стремеж е Германия също да стане част от Лигата на нациите. Уилсън многократно заявява, че воюва с германския елитаризъм, но не и с германския народ, на който симпатизира. Вечният мир според уилсъновата идеалистична мисловна конструкция е продължение на войната с други средства, ако трябва да се позовем на Клаузевиц. Това, което Уилсън нарича морал, за Клаузевиц е политика. Липман, който първоначално споделя ентузиазма на американския президент за войната, по-късно разкритикува тази позиция с твърдението, че е заблуда, че „каквато и война да водим, това е война за прекратяване на войната.“ Липман се опита да се разграничи от Уилсъновия мир, в чието създаване участваше и самият той, заради идеализма на президента, който се оказва свръховластена медийна фигура, която не успя да се реализира в действителност.

Програмата от „14 точки“ е низ от семиозиси, които означават границите на мира. Проблемът е, че тези граници са неясни, прекъсващи и неуверени. Осем от темите в тази „програма за всеобщ мир“ се отнасят до конкретни геополитически въпроси, които търсят решение след края на военните действия, а останалите шест се занимават с идеологията, нужна за постигане на мира.

„Уилсъновият момент” и България

100-годишнината от войната даде повод на редица историци и анализатори отново да разсъждават за вината на Уилсън и да изкажат хипотезата, че ако САЩ не се бяха намесили в конфликта на страната на Антантата, той едва ли щеше да завърши така катастрофално, защото до края на 1916 г войната е в „тупик”. И когато стигнат до мирните преговори, Англия и Франция нямаше да могат да наложат толкова тежки условия на Германия, които станаха причина за Втората световна касапница, двацет години по-късно. Триумфът и вината при Уилсън са двете страни на една и съща монета. Когато Уилсън пристига в Париж за участие в мирната конференция, той е посрещнат като спасителя на света, като Месия. Съпругата му Едит Болинг Уилсън получава брошка с диаманти и осем гълъба върху маслинова клонка – символи на мира. Не само за Едуардс Парк това е „Символ, който се провали“. [5]

Тези няколко месеца еуфория в края на 1918 и началото на 1919 година са наречени от Ерез Манела „Уилсъновият момент“.

Множество по-малки държави и колонии очакват справедливо решение и на техните национални въпроси, окрилени от призива на Уилсън в Четиринадесетте точки за „свободна, отворена и абсолютно безпристрастна корекция на всички колониални претенции“. Уилсън твърди, че трябва да имат еднаква тежест както мненията на колонизираните народи, така и на колониалните сили. Джордж Лойд и Жорж Клемансо приемат това с насмешка, а по повод 14-те точки Клемансо възкликва: „Защо? Всемогъщият Бог има само десет!“.

По време на Парижката мирна конференция, на която са представени тридесет и две нации от цял свят, Уилсън разговаря предимно с британския премиер Лойд Джордж, френския премиер Жорж Клемансо и италианския премиер Виторио Орландо, известни като Голямата четворка. Комуникацията между тях е неравна, като комуникация между неравностойни партньори. Джордж Лойд и Жорж Клемансо, представителите на старата Европа и на стария ред, се държат надменно, властвайки чрез езика и метаязыка.

Уилсън прави отстъпки и отказва да се срещне (поне такава е официалната версия) както с начинаещите националистически лидери на Египет, Индия, Китай и Корея, така и с балканските лидери, за да не разгневи Лойд и Клемансо.

С настояването си за самоопределение на нациите Уилсън печели симпатии, но заради липса на дешифриращи кодове той няма да преведе на разбираем език на масата за

преговори своя проект за мира, защото Европа и Америка означаваха войната и мира по различен начин. Уилсън има проблем и с превода на своята доктрина „у дома”.

Някои от изследователите на Уилсън отбелязват, че той е много по-силен като академик, отколкото като политик и в политиката влиза неподготвен. „Уилсън се е ангажирал с набор от философски предположения, които е разработил като ученик, учител и писател“, казва за него Стивън Вертхайм. Затова и едно от най-слабите места на неговата оферта за мир е разхлабеното разбиране за „национално самоопределение“, защото Уилсън не предвижда този принцип да се прилага за всички народи навсякъде и това логично води до огромни разочарования. За колонизираните народи Уилсън смята, че не са готови за самоуправление и затова ще еволюират под доброжелателното попечителство на цивилизованата власт. Ценностният модел на Уилсън е уязвим по още една линия – отношението му към робството и към чернокожите. Миналата годишна Принстънският университет реши да премахне името Удроу Уилсън от своята школа по международни отношения заради расистките му политики.

Уилсън избягва идеята, че държавните планове трябва да се състоят от търсене на равновесие и преследване на национален личен интерес, аргументирайки вместо това, че световните нации трябва да се ръководят от морални принципи и да практикуват колективна сигурност. Той говори не за баланс на силите, а за общност на властта.

В новия ред на Уилсън се предвижда военната сила да бъде заменена от разума и морала, който ще бъде задаван от САЩ като световен морален лидер „Зависим преди всичко и най-вече от една голяма сила, а това е моралната сила на общественото мнение по света“, информира Уилсън колегите си на мирната конференция във Версай. Ако се изискваше принуда, тя щеше да бъде предприета от името на човечеството като цяло чрез единодушните действия на международната общност. Не може да има връщане назад, връщане към старите начини на тайна дипломация, променящи се коалиции и хладнокръвна геополитическа конкуренция.

И оценката на българските историци за Уилсъновия мир е доказателство за неговата непригодност.

„През 1919-1929 победителките подписват мирни договори с победените. Година по-рано американският президент Удроу Уилсън е обещал справедлив мир, право на самоопределение: реални граници, които да отговарят на етническите...Договорите обаче са паметници на отмъстителността и зложелателството“ (Илчев 2019:315)

„Единствената надежда на победените българи бе съсредоточена в „14-те точки на Уилсън“, пише акад. Георги Марков. 505 „Обещаните от Уилсън „права и справедливост“ на Балканите си останаха на хартия. Наложената силом съглашенска геополитика не призна допитването и самоопределението, а издигна в култ „стратегическите граници по целесъобразност“. Главозамаяните победители въведоха своя „Версайски ред“, при който „виновните народи“ бяха наказани заради греховете на техните политици. Четиредесет милиона европейци останаха да страдат под чужда власт. Загубената Голяма война породила обществени сътресения, граждански кръвопролития и създаде основата за поява на тоталитарните диктатури“. (Марков 2016: 566)

Тези исторически оценки са направени от дистанцията на 100 годишнината от подписването на Ньойския договор. Медийните оценки в „мига на случването“ са други. При анализа на Уилсъновия мир на страниците на вестник „Мир“ трябва да се вземе предвид ситуацията, в която езикът реално е функционирал преди 100 години като система от значения, които днес са променени.

Вестник „Мир“ и Мирната конференция в Париж

В тази статия ще разгледам жанровите и съдържателни специфики на Уилсъновия мир на страниците на вестник „Мир“ от 3 октомври 1918, когато абдикира Фердинанд, до 27 ноември 1919 година, когато е подписан Ньойският мирен договор. Въпросът, на който търся отговор е, как Уилсъновият мир е превърнат в медиен феномен? И дали чрез него се оправдава войната, каквато и да е тя?

Вестник „Мир“ е най-дълго излизалият вестник у нас до 1944 година. От създаването му през 1894 година до 1923 г е партийен орган на Народната партия, а след сливането ѝ с Прогресивнолибералната се превръща във водещо издание на Обединената народнопрогресивна партия. След 1923 г става независимо издание, списвано по всички правила на модерната журналистика. Заради доверието на читателите и честото позоваване на него в чужди издания е наричан „Българският Таймс“.

Името на вестника е код за съдържателното му поле, което с годините се разгръща като доминираща политика на изданието. Върху неговите страници са проектирани драматични периоди от българската история от първата половина на XX век – четири войни, въстания, обявяване Независимостта на България, абдикация и коронация, национални катастрофи и икономически подеми. Общият знаменател на всички тях е мирът, разбран не като налагане правото на по-силния, а като единение на българския народ – териториално, езиково, народностно, политическо, икономическо. Семантиката на думата мир има и други значения в българския език, които намират място в

съдържателното поле на вестника – добро (Иди си с мир!), спокойно (Нека да е мирно), тишина, разбирателство, свят, и всички те са с положителна конотация.

Връзката между името на вестника и съдържанието осветява сложното взаимодействие между думите и понятията, особено когато става дума за изследване на феномена Уилсънов мир. Има съвпадения и в същото време фатално разминаване между значението, което президентът Уилсън дава на думата „война“, и значението, което тя получава от редакционните статии на в. „Мир“. И в двата случая войната е зло, но оправдано зло, за да се постигне доброто. Значи войната е добра война. Знаем, че добра война няма, но когато внушението е за война, която носи мир, читателят става емоционален съучастник в тази война. Разминаването идва от целта. Уилсън мисли за доброто на човечеството и в този смисъл мисли наднационално, докато вестник „Мир“ в заблудата си му приписва несъществуващи намерения за уреждане на националните граници според принципа на самоопределение.

Макар че е определян като флагмана на българския буржоазен печат, в годините на войните (Балканската, Междусъюзническата и Първата световна) вестник „Мир“ е по-скоро флагман на българската патриотична преса.

Уводните статии на вестника през изследвания период са комуникационният център на броя. Ядрото, което най-често е интерпретативно и смислово насочващо, взаимодейства с периферията двупосочно. В периферията са разположени информационните жанрове, новините от фронта или ироничният репортаж под рубриката „Бележки на деня“. Вътрешно-политическите теми, които не са свързани с войната, са приглушени, за сметка на многопосочния диалог с чуждестранните периодични издания. Като източници на информация са използвани още официални дипломатически и политически документи, информации на кореспонденти или източници на вестника и дори слухове.

Най-често използваната дума в заглавията върху първата страница на вестник „Мир“ е мир, мирът. Оптиката на вестника през втората половина на войната, след включването на САЩ във военните действия, е насочена към Америка и нейният президент, към Болшевишката революция и към страните от Антантата – Франция и Англия.

В началото на войната вестник „Мир“ настоява за приятелство и разбирателство със съседите, но с отдалечаването на България от Русия в хода на войната вестникът предлага интересите, а не емоциите да водят политиката. Както отбелязва Веска Николова, в първите месеци на войната вестникът с нищо не подсказва, че е орган на опозиционна партия. Почти няма критични статии за правителството на Васил Радославов. Вестникът

подкрепя ориентацията към Тройния съюз и критикува дипломацията на Съглашението заради слабата му балканска политика.

Фокусът на редакционната политика се променя след преизбирането на Удроу Уилсън за втори мандат и решението на САЩ за включване във войната. Изхождайки от идеята за „интересите в политиката“, вестникът търси ново решение на националния ни въпрос, заинтригуван от проекта на Уилсън за мир и самоопределение на народите.

В уводните статии на в. „Мир“ личи почеркът на главния редактор Иван Плачков.

За изследвания период, в който Уилсъновият мир се превръща в Уилсънов момент, за да катастрофира в Ньой в края на ноември 2019 г, са излезли 328 броя от вестника. Точно в този период Уилсън е медийно свръховластен чрез присъствието му на първите страници на вестника, предимно в уводните статии. Уилсъновият проект за мира броди като призрак из Европа, както и из страниците на най-четения български вестник тогава.

Въпреки журналистическата свобода, която си позволява главният редактор И. Плачков, като орган на Народната партия вестникът изразява нейния стремеж да упражнява власт и да участва във властта. Властта се упражнява чрез информацията и интерпретацията. „Политическият дискурс е адресиран и към „нашите“, и към „ненашите“ и това се постига чрез изграждането на специфична съдържателна структура“. (Монова 2000:16) Съдържанието се влива чрез различни жанрови форми в оценъчни, наративни и експресивни текстове и много по-малко в информативни. Информативните текстове много често са полета за препредаване на информация. А при всяко преразказване има селекция и в тази селекция можем да търсим оценката на събитието.

Уилсъновият мир като медиен феномен

На 4 октомври вестник „Мир“ (бр.5524) публикува на мястото на уводната статия манифестите, с които Фердинанд абдикира, а неговият син Борис се възкачва на престола. Това е преломен момент за мира, катарзисът, при който Фердинанд поема вината за катастрофалното участие на България в Първата световна война. Формулираното в манифеста „самопожертвование за благо на милото Ни Отечество“ комуникира с текст от съседен информационен материал за условията на примирието. Позовавайки се на официоза „Пряпорец“, вестник „Мир“ отбелязва, че при окончателния мир, при определяне бъдещите граници на България по време на мирната конференция ще се ръководят „от принципите на председателя на Съединените щати г. Уилсън“.

Първата страница е сложна оркестрация от медийни послания, които създават една обща, но неясна представа за мира. Затова пък представата за безсмислието на войната става все по-ясна. Абдикацията на Фердинанд създава нов медиен момент. Тази абдикация отваря вратата за един справедлив мир според мярката на Уилсън. Вестник „Мир” е смутен от изказването на бившия президент на Съединените щати Рузвелт, който, говорейки с интонацията на Франция и Великобритания, създава неувереност в твърдостта на американската позиция за нов ред в света. Рузвелтовият мир е различен от Уилсъновия мир, макар че такова понятие като Рузвелтов мир няма.

Рузвелт настоява България „да повърне на Сърбия и Румъния всички земи, които е завзела от тях”, отбелязва на първата страница вестника – Австро-Унгарската монархия и Турция трябва да се разпокъсат и всички поробени народи в тия държави да бъдат освободени, турците да бъдат изгонени от Европа”. Заглавието „Рузвелт за общия мир” е пример как една и съща дума (мир) може да притежава коренно противоположни значения. Тук тя трябва да се чете в контекста на тогавашната конкуренция между двамата президенти (бивш и настоящ) как САЩ трябва да участва във войната и какъв да бъде мирът. Вестник „Мир” е раздвоен и това личи в жанровите предпочитания. Позицията на Рузвелт е сведена до кратка информация на една колона.

Затова пък в „Мир” публикува „Уилсоновите точки” под главата на вестника още в следващия си брой (бр. 5525), без никакъв коментар. Едно към едно може да се прочете посланието на Уилсън в четири точки от 12 февруари 1918 г и Нюйоркската реч на г. Уилсън от 27 септември. Вестникарската страница е обсебена от Уилсън и неговия проект, а посланието е ясно – този е нашият избор.

Защо е нужна тази информация в този момент, ако Народната партия не се кани да я превърне в аргументация за промяна на позицията си? Уилсъновата програма е едновременно критика на войната и платформа за икономически просперитет на поствоенния свят.

Комуникативните и символни значения на тази програма за мир работят в съзнанието на читателя на поне две нива – когнитивно и информативно. Мирът е представен и символно – в точки, като система. Заглавието „Уилсоновите точки” (с точка) е семиозис за означаване на мира.

Темата за мира продължава да бъде централна и водеща и в следващите броеве на вестника, подчертавайки, че Централните сили са подписали примирието върху „14-те точки на Уилсън”. В уводната статия „Началото на края” (бр.5526), която анализира програмата за мир на президента, пише, че „базата, на която ще се водят преговорите ще

бъде Уилсоновата програма за мир. По този начин на Америка действително ще се падне да играе ролята на всесветски арбитър”. Макар че България не е спомената изрично в плана на Уилсън, точка единадесета е интерпретирана по следния начин: „Ако този принцип се приложи, както трябва, тогава македонските земи, които интересуват нас в случая, не трябва да се късат на равномерни някакви дялове, и да се раздават тъй, че да може да се запази някаква си географическа симетрия, за каквато се говореше едно време от сърби и гърци, а „съобразно с историческите данни и народността на населението“, както е казано в точка единадесета от Уилсоновите 14 точки”.

Под уводния материал е разположен втори комуникативен център – репортажът „Напуштайки Македония”. Този текст е в пряка комуникация с анализа на Уилсъновите точки, придавайки им специално значение.

Уилсъновият момент може много ясно да се наблюдава върху първите страници на вестника. Надежди за справедливост, които се подхранват ежедневно.

„Новите пет Уилсонови точки” е заглавието на уводната статия в брой 5529. Публикувана е част от речта на Уилсън от 27 септември, която дава нови надежди за справедлив мир. „Бива ли да се позволи на военната мощ на коя да е държава или група от държави да решава съдбата на народи, върху които тя друго право няма, освен правото на силата?”

Като „мъдро и смело” е определено предложението на Уилсън в брой 5534 от 17 октомври. То ще донесе и дълготраен мир на Балканите. Няма брой и няма уводна статия, в която да не се интерпретира от българска гледна точка мирът, предложен от Уилсън. Под заглавието „Председател Уилсън” брой 5540 е публикуван портрет на американския президент, написан от писателя Д. Фурнаджиев и илюстриран със скица на Уилсън, под която стои подписът му като метазнак за мира. Това е нов етап в графичната визуализация на мира, която сублимира българските надежди за справедливо уреждане на териториалните въпроси. „Уилсоновото име ще засени онова на Уашингтона (Вашингтон), който е смятан за най-велико име в тяхната история, пише „Мир”. Фурнаджиев е бил ученик на Уилсон в Пристънския университет и споделя лични впечатления. Образът на Уилсън е изграден чрез наратива на мира, по време на който той се извява като успешен академичен преподавател, беседващ със студентите, представител на Презвитерианската църква и на младежкото християнско дружество, имащ страх към Бога, защитаващ правдата и нравствената чистота. С констатацията-апел, с която завършва портретът на президента: „В лицето на Уилсона Америка ще се застъпи за правда на Балканите“ може да се каже, че започва Уилсъновият момент за нас. Той трае до подписването в Ньой през 1919 година на позорния договор, който чертае несправедливи граници и довежда до нова катастрофа страната.

Българската делегация заминава за мирната конференция в Париж през юли 1919 година. В заглавието на уводната статия „България пред конференцията“ липсва глагол, макар че той е означен, подразбира се като „тръпне в очакване, „жадува“, „надява се“, а защо не и „сънува“. Предпочитани от вестник „Мир“ са безглаголните заглавия, в които съществителните са натоварени със символни действия или очаквания за действия.

„Ако се желае на Балканите траен мир и установяването на условия за правилното и хармонично развитие на всички народи, на първо място трябва да се насърчат елементите на толерантност, факторите, които най-много са отърсени от тесния шовинистичен национализъм, от ненавистта и склонността да се нетърпи нищо чуждо. Нека парижките съдбоносци, когато ще решават балканските въпроси, си турят ръката на сърдцето и изповядат пред себе си, кой народ на Балканите досега е бил най-толерантния спрямо хора от друга народност и друга вяра“.

Страховете на българите да не се повтори Берлинският конгрес, изразени чрез вестник „Мир“, изпълват всяка минута и всяка страница по време на пътуването на българската делегация към Париж. „Ще се вземе ли пак едно самото решение, въпреки тържественото заявление на Уилсона, че, както за приятелите, така и за временните влагове, ще се приложат еднакво принципите на самоопределение, свобода и равенство на народите?“, пита в броя си от 21 юли 1919 г. (бр. 5756) Това априори осакатява медийния образ на Уилсън и превръща мира в нещо друго, в не мир, в очакване за нова война. Цитирайки „германския официоз за мирния договор“ в бр. 5760 пише, че „Тоя мир не е същински, никой в Германия не може да го признае вътрешно“.

По време на Парижката мирна конференция, войната отново се разгаря жестоко, но този път тя се води на медийното поле. Новата Балканска война е пропагандна и медийна. „Гърци и сърби в Лондон и Париж са като у дома си“, твърди вестник „Мир“ в уводната статия от 5 август, разказвайки за трудностите пред българската делегация в Париж. (бр. 5769). „Те използват в най-големи размери своите съюзнишки връзки с великите държави. И сторили са всичко, за да създадат най-неблагоприятната възможна атмосфера за нас“.

Под заглавието „Проект за балкански мир“ брой (5764) се интерпретира една нова медийна реалност – отнемане суверенитет от балканските държави в името на един дълготраен мир. Оценката за новия проект за омиротворяване на Балканите е дадена с напомнянето, че авторът англичанин никога не е стъпвал в този регион. „Новото време налага едно ограничение на суверенитета не само на балканските народи, а и за всички народи“, твърди британското издание.

Преговорите в Париж вървят трудно, а за нас безнадеждно и това личи от заглавията на уводните материали: „Разбран ли е Уилсон?” (бр. 5785), „Чрез лъжа и измама (бр 5786) „Аргументите на Венизелос” (бр. 5787), „Мълчанието в Париж”

(бр. 5794). С признанието „никому не дойде като че ли на ум, за уяснение на тия спорове, да повика и изслуша българската делегация, необходима именно за такъв случай; тя стоеше затворена, обречена на бездейност, в замъка Мадрид”, Уилсъновият мир като че ли окончателно е загубил своето медийно съдържание за българите. И ако някой в този момент не смее да произнесе тази истина на глас, то е за да не разсърди повече великите сили. „Ако в тази война Германия има отговорности по-тежки от нашите, ние не виждаме, защо нашият народ да се наказва с по-голяма строгост от германския, като, вместо да се обедини, се разпокъса още повече”. (бр.5806).

Уилсъновият мир носеше идеята за цялото, той символно олицетворяваше кръгът. Англо-френският диктат на мирната конференция фрагментира света, фрагментира и медийната комуникация. Свидетели сме на разпадане на речта в политическия дискурс. В броя 5807 от 19 септември 1919 година под главата на вестник „Мир” пише „О Майко!”. Под тази шапка са поместени три стиха от Иван Вазов, написани същия ден. „В съсипните на великите надежди,. В пепелището на бляновете златни – Сред мечти със траурни одежди, Песник ходи в скърби необятни/ И мълви: „разгром на моя свят дочеках! Паднах: своите, сетните сълзи изплаках. Но ти майко кървава, любима, Не унивай, вярвай: Господ има!”

В подробен репортаж за връчването на проектодоговора за мир с България медийният образ на Уилсън сякаш е изтрит и на негово място е очертан мрачният образ на Клемансо, който ни връчва условията. „Когато са прочели връчените им условия, нашите делегати не са могли да не въздъхнат дълбоко и да не кажат –тежко на победените!” (бр. 5809).

В уводната статия от 24 септември 1919 г. „Общественото мнение за договора” редакцията обобщава мнението на водещите издания за Уилсъновият договор. Вестник „Народ” напомня, че е бил прав бившият сръбски министър Протич, когато е твърдял, че „прословутата Уилсънова програма е в сила само за победителите и във вреда на победените”. Мирът, който ни се предлага е мирът на завоевателя. За в. „Трибуна” „антитезата на Уилсъновите принципи е получила реално въплъщение“. За в „Зора” „проектодоговорът, който е връчен на нашата делегация тъкмо на деня на съединението, който символизира непрестанните усилия на българското племе към национално обединение, съдържа един мир на отмъщение“ (бр. 5811)

В „Бележки на деня. Победените” Сава Добринов обобщава: Победена е не само България: – победени са и принципите на Уилсона...Съглашението победи своите

принципи, победи посланието на Уилсона!...Голяма е моралната покруса от това, грамаден е душевният смут. Цивилизованите народи не могат да преживеят тоя морален крах!”

„Мирът” е заглавието на броя от 29 ноември 1919 г (бр. 5865). Мирът е членуван, защото това е присъдата. В градацията „жестокият, несправедливият, отмъстителният мир с България...” е направена оценка за историческата неправда, но и опит за трансформация на вината. Въпреки създадените огромни очаквания, на мястото на Уилсъновият мир се е появил един друг мир, антимир. Кръгът сякаш се затваря, защото този антимир оправдава следващата война.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Уилсъновият мир е изцяло медиен феномен. Той е създаден в мисловното поле на интерпретатора, при което войната и мирът са функция на морала. Изследваният период – от сключването на примирието и абдикацията а Фердинанд до Парижката мирна конференция – е характерен с диаметрално противоположно означаване на обществените процеси от политиките и от медиите. Политиките знаят, че живеят в стария свят и при стария ред, при който има победители и победени. Медиите искат да вярват, че живеят в нов свят и при нов ред, в който победените не ги съдят. Уилсъновият мир в политиката е идеалистичен проект на американския президент, от който повече от сто години са оцелели само принципите. Уилсъновият мир в медиите е идеалистичен проект на журналистите, от който днес е оцелял само стереотипът за моралния стожер в обществото.

Уилсъновият мир се явява едновременно теза и антитеза на войната, която в българският печат е пречупена през трагичните усилия за национално обединение. В уводните статии на вестник „Мир” Уилсъновият мир беше подложен на критичен анализ, който не прекращава границата на националния интерес. Защо обаче Уилсън не успя? Може би защото Клемансо и Лойд бяха представители на стария ред в света, а Уилсън – на новия, който още не се е научил да се изразява. Липсата на дешифриращи кодове в комуникацията не е отчетена и от вестник „Мир”. В създаването на огромни очаквания към мира трябва да се търси и вината на медиите, които правят ценностните оценки по скалата добро-зло, а не по скалата целесъобразност-нецелесъобразност.

Уилсън предлагаше създаване на ред след войната, след като бъде унищожен завоевателният ред, налаган от векове от Великобритания. Това, което е добро за цялото, не беше добро за частното. Идеализмът на Уилсън, който искаше да погребее традиционната политика на баланса на интересите в един нов, интернационализиран свят, се сблъска с реализма на Клемансо и Лойд, които знаеха, че капитализмът в началото на

XX век няма как да прескочи етап от развитието си и да попадне в глобалисткия проект на един професор-президент.

Както отбелязва Уолтър Липман „в интерлюдията между двете световни войни, никакъв заместител на завоевателния ред не беше установен. Поради липсата на ред, който правеше живота сигурен и поносим, човечеството остана хипнотизирано, подобно пиле, омагьосано от погледа на змия, и с нарастващ ужас гледаше, как то се въвлича неумолимо чрез анархия към една втора световна война”. По аналогия може да се твърди, че опозиционният български вестник „Мир” в края на войната остава хипнотизиран от змията, наречена „вечни интереси на великите сили“. Оказва се, че мирът е инструмент за водене на войната, но не и инструмент за нейното приключване. Или както казва Умберто Еко „мирът не е състояние, което вече ни е било дадено и което трябва да възстановим, а много мъчително завоевание, подобно на това при окопната война – напредване по няколко метра и с цената на много жертви”. (Еко 2010: 39)

БИБЛИОГРАФИЯ:

Брандс 2019: Brands, H., Edel, Ch. *How Woodrow Wilson Lost the Peace. The American interest*. 30.01. 2019. <<https://www.the-american-interest.com/2019/01/30/how-woodrow-wilson-lost-the-peace/>>

Димова 2014: Димова, Е. „Вестник „Мир“ – флагманът на българския буржоазен печат. 30 юли, 2014. <<https://ulian.blog.bg/izkustvo/2014/07/30/vestnik-mir-flagmanyt-na-bylgarskiiia-burjoazen-pechat-pyrvi-.1285276>>

Еко 2010: Еко, У. *Връща ли се часовникът назад. Горещи войни и медиен популизъм*. София: Сиела, 2010.

Илчев 2019: Илчев, И. *Розата на Блканите*, София: Колибри, 2019.

Липман 2001: Липман, У. *Общественото мнение*, София: Изток-Запад, 2001.

Лотман 1992: Лотман, Ю. *Култура и информация*, София: Наука и изкуство, 1992.

Марков 2016: Марков, Г. *Голямата война и българският меч над Балканския възел 1914-1919. Втора книга. Разсичането*. София: напиши издателство, 2016.

Монова 2000: Монова, Т. *Думите, които разделят. Политическият дискурс в печата*. София: Парадокс, 2000.

Николова 2004 : Николова, В. *Между консерватизма и либерализма. Народната партия 1894-1920*. София: Витал, 2004.

Manela 2007: Manela, E. *The Wilsonian Moment: Self-Determination and the International Origins of Anticolonial Nationalism*. Oxford University Press.

Park 1998: Park, E. A Symbol That Failed // Smithsonian magazine. Available from: <https://www.smithsonianmag.com/history/a-symbol-that-failed-149514383/> (посетено на 24.01.2021).

Електронни източници:

<<https://foreignpolicy.com/2010/01/04/the-carter-syndrome/>>04.01.2010 г., посетено на 23.11.2020 г.

<<https://www.the-american-interest.com/2019/01/30/how-woodrow-wilson-lost-the-peace/>>30.01.2019 г., посетено на 18.12.2020 г.

<<https://anarchistwithoutcontent.wordpress.com/2014/06/10/maurizio-lazzarato-signs-and-machines-introduction/>>10.06.2014 г., посетено на 19.12.2020 г.

<<http://www.columbia.edu/~saw2156/TheWilsonianChimera.pdf>>2011 г., посетено на 22.12.2020 г.

<<https://www.the-american-interest.com/2019/01/30/how-woodrow-wilson-lost-the-peace/>>30.01.2019 г., посетено на 06.01.2020 г.

VALUES IN THE WAR FOR PEACE WILSON'S NEW ORDER ON THE PAGES OF „MIR“ NEWSPAPER – NATIONAL OR CORPORATE DOCTRINES?

Nadelina Aneva, PhD student of FJMK

journalist, Nova TV

ABSTRACT: The article examines the political discourse of Wilson's Peace in the „Bulgarian Times”, as „Mir” newspaper is called. The method of content analysis was used, and the period under study is from the signing of the armistice in 1918 to the Paris Peace Conference in 1919. If Wilson's peace is a „semiotic figure“ by Lotman's definition, the question arises why he failed to translate it into comprehensible language of the negotiating table its draft post-war order. One of the problems I find on the pages of the “Mir” newspaper is the lack of deciphering codes, as Europe and America meant war and peace in different ways. For Wilson, as well as for the Mir newspaper, there is a good war and a good peace. The Bulgarian tragedy by Neuilly led to a discrepancy in the meanings of words that are of different order – words from the old and words from the new world order.

KEYWORD: Wilson's Peace, discourse, „Mir” newspaper, content analysis, semiosis,